

Motion till riksdagen 2007/08:C416

av Börje Vestlund m.fl. (s)

Könsneutralt äktenskap

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en könsneutral äktenskapslagstiftning i enlighet med vad som i huvudsak har föreslagits i betänkandet *Äktenskap för par av samma kön – Vigselfrågor* (SOU 2007:17).

Motivering

Äktenskapet är ett sätt för två människor att befästa den kärlek som de känner för varandra. Att ingå äktenskap är en viktig akt för många människor i vårt samhälle och har en lång tradition. I äldre tid ingicks äktenskap genom avtal mellan mannens och kvinnans släkter. Som en följd av kristendomens inflytande infördes också den kyrkliga vigseln i Sverige. Först i och med 1734 års lag blev den kyrkliga vigseln ett villkor för ett äktenskap med full rättsverkan. Före reformen var det vanligt att äktenskap ingicks under så oklara former att många levde i vad de trodde vara riktiga äktenskap men som inte var det och andra var lagligen gifta utan att veta om det. Genom den nya ordningen undveks oklarheter. Under 1800-talets senare hälft utvecklades successivt möjligheten att ingå äktenskap i borgerlig ordning, och år 1908 infördes slutligen det system som finns i dag, dvs. med en generell möjlighet att välja mellan civil och kyrklig vigsel.

Principen om alla människors lika värde och rätt fastslås i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som uttalar i artikel 1 att ”alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter”. Enligt tolkningen av stadgandet omfattas även bi- och homosexuella av artikeln.¹ Vi står för en politik för sexuell likaberättigande, där människor ska få välja hur de vill

¹ Se t.ex. Toonen mot Australien (1994) rörande 1966 års FN-konvention om medborgerliga och politiska rättigheter samt kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter i sitt allmänna meddelande nr 14 (11 augusti 2000, E/C.12/2000/4, CESCR).

Fel! Okänt namn på

leva med sin partner utan att riskera diskriminering och utanförskap. Det är en politik för mångfald där var och en ses som individ med rätt att utvecklas på egna villkor och samtidigt rätt att ingå i en samhällsgemenskap på lika villkor tillsammans med andra. Det finns idag en stor acceptans bland allmänheten för att par med samma kön ska behandlas lika som par med olika kön, och därför är det också viktigt att lagen anpassas till det allmänna rättsmedvetandet om vad som utgör en rättvis behandling av människor. Att utesluta människor enbart på grund av kön eller sexualitet är inte acceptabelt, och vi vill därför undvika särlagstiftningar som skiljer på vuxna människor beroende på vilket kön den man älskar har.

Regeringen tillsatte under 2005 en särskild utredare för att utreda hur äktenskap ska kunna ingås av par av samma kön och ifall trossamfundet ska ha behörighet att företräda det allmänna vid ingående av äktenskap eller om äktenskapet endast ska kunna ingås civilt. Regeringen anförde att om slutsatsen blir att äktenskap ska kunna ingås av par av samma kön bör detta också innebära att som princip detsamma ska gälla för dessa äktenskap som för äktenskap mellan personer av olika kön.

Äktenskapets rättsliga funktion m.m.

Från en rättslig synpunkt har äktenskapet idag funktionen att ge en rättslig ram för samlevnad mellan två personer, idag mellan en kvinna och en man. Tanken är att äktenskapsreglerna ska tillhandahålla lösningar på praktiska problem, och från lagstiftarens sida bör understrykas vikten av att enskilda själva får frihet att utforma sina liv, välja samlevnadsform och bestämma de etiska normerna för sammanlevnaden.

I artikel 16 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna så anges att fullvuxna kvinnor och män har rätt att utan någon inskränkning på grund av sin ras, nationalitet eller religion ingå äktenskap och bilda familj. Av artikeln framgår att äktenskap endast får ingås med de blivande makarnas fria och fullständiga samtycke. Enligt FN:s kommitté för mänskliga rättigheter innebär det inte ett konventionsbrott om en stat inte tillåter äktenskap för par av samma kön. Som påpekades av två kommittémedlemmar så innebär dock inte bestämmelsen någon begränsning av staternas frihet att erkänna äktenskap mellan två kvinnor eller två män.²

Det bör understrykas att en lagstiftning som innebär att ett par med samma kön får möjlighet att gifta sig inte hindrar alla dem som vill gifta sig med någon av motsatt kön. År 2005 ingicks 44 381 äktenskap i Sverige. Samma år ingicks 593 registrerade partnerskap. Det finns inget som tyder på att en jämlik och könsneutral äktenskapslag skulle innebära färre vigslar. Snarare skulle en sådan reform innebära även för par av samma kön att befästa sin kärlek i en samlevnadsform där parterna knyts närmare varandra.

² New Zealand – CCPR/75/D/902/1999 [2002] UNHCR 36 (30 July 2002).

I sammanhanget finns också anledning att poängtera att det inte finns någonting som innebär att äktenskapet från ett rättsligt perspektiv måste vara en heterosexuell institution. Däremot har Europadomstolen i ett flertal fall tolkat Europakonventionens artikel 12 så att rättigheten att gifta sig enbart är tillämplig för heterosexuella, vilket dock inte innebär att de nationella parlamenten inte kan utvidga rättigheten att gifta sig även till par av samma kön.

Äktenskapsbegreppet har under tidens lopp genomgått många förändringar i olika samhällen, och det är upp till lagstiftaren att ange en definition av begrepp som beskrivs i lagen.

Internationell utblick

Under senare år har flera länder ändrat sin lagstiftning så att par med samma kön får möjlighet att ingå äktenskap. Äktenskap för par med samma kön är tillåtna i Nederländerna, Belgien, Spanien, Kanada, Sydafrika och i delstaten Massachusetts, USA. I t.ex. Nederländerna finns en möjlighet för alla par att välja om de önskar registrera sitt partnerskap eller gifta sig. Partnerskapet har i stort sett samma rättsverkningar som äktenskapet och är öppet för såväl heterosexuella som homosexuella. När det gäller ett registrerat partnerskap i Nederländerna disponerar dock parterna själva över löftena och kan i motsats till äktenskapet själva upplösa partnerskapet. Belgien införde möjligheten att ingå äktenskap för par med samma kön den 1 juni 2003. De ämbetsmän som förrättar borgerliga vigslar är skyldiga att viga även par med samma kön. Något trossamfund i Belgien har dock inte öppnat möjligheten till en religiös ceremoni för par med samma kön. I Spanien infördes möjligheten för par av samma kön att ingå äktenskap i juli 2005, och grundades på konstitutionens bestämmelser om jämlikhet, frihet och icke-diskriminering.

Civiläktenskap eller fortsatt valfrihet

Utredaren landar i slutsatsen att dagens valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel bör behållas. Ett civiläktenskap där endast borgerlig vigsel kan ingås skulle enligt utredaren ge "... ett klarare uttryck för äktenskapet som ett rent civilrättsligt förhållande" (s. 253). Likaså menar utredaren att det faktum att Svenska kyrkan har skilts från staten talar för en ordning där trossamfundet inte längre har kvar sin behörighet att företräda det allmänna vid ingående av äktenskap. En nackdel enligt utredningens mening skulle dock vara att Sverige därmed skulle skilja sig från övriga nordiska länder, där det fortfarande existerar valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel. Utredningen pekar också på en undersökning som visar att 59 procent av de tillfrågade i undersökningen önskar behålla nuvarande valfrihet, och att det för allmänheten skulle framstå som svårförståeligt om man tog bort valfriheten. Även om förvisso ingenting hindrar att en religiös ceremoni utförs efter en borgerlig vigselceremoni, krävs dock i så fall två ceremonier. Utredaren anför också att mer än hälften av alla vigslar idag utförs av tros-

Fel! Okänt namn på

samfunden, och en ändring som innebär att trossamfunden inte längre skulle förrätta vigslar skulle leda till ett mycket stort resursbortfall och att det skulle krävas en helt ny organisation för att hantera vigslar.

Vigselplikt

En fråga som utredaren har haft att ta ställning till är huruvida en allmän vigselplikt bör införas, och utredaren har föreslagit att det inte ska införas någon vigselplikt vare sig för vigselförrättare inom samfunden eller för samfunden. Däremot gäller att borgerliga officianter har en vigselplikt. Utredaren påpekar att en generell vigselplikt kan komma att kollidera med religionsfriheten, eller i vart fall tangera religionsfrihetens område. Den föreslagna ordningen skiljer sig dock inte från vad som gäller för samfunden idag då en vigselförrättare kan vägra att viga ett par av andra skäl. I praktiken skulle det bli svårt att avgöra vilka skäl som ligger bakom en vägran att förrätta en vigsel. Dessutom finns en risk att ett betydande antal trossamfund inte vill ha kvar sitt vigsel-tillstånd eller avstår från att ansöka om ett sådant tillstånd, vilket skulle innebära en övergång till i huvudsak borgerlig vigsel. I praktiken skulle det kunna innebära ett obligatoriskt civiläktenskap.

Principiellt sett kan det finnas mycket som talar för ett obligatoriskt civiläktenskap. Utredningen har dock inte tagit ställning till ett obligatoriskt civiläktenskap och därmed förenade kostnader och regeländringar. Ett beredningsunderlag i denna fråga skulle kräva ytterligare översyn. I dagsläget är vi inte beredda att låta frågan vänta ytterligare, och vi vill därför utgå från det beredningsunderlag som finns i betänkandet SOU 2007:17. Ett alternativ som innebär att lagstiftningen inte genomförs alls eller dröjer flera år till är inte politiskt acceptabelt.

Övergångsregler för redan ingångna partnerskap

Utredaren har också haft att ta ställning till hur redan ingångna partnerskap ska behandlas rättsligt, och då hänvisat till FN-konventionen angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap. Konventionen är upprättad för att förhindra tvångsäktenskap, och den ställer krav på att kontrahenterna frivilligt har samtyckt till äktenskapet. Samtycket ska ges av dem personligen inför vigselmyndigheten och i vittnens närvaro.

Utredaren har emellertid föreslagit en ordning som innebär att tidigare partnerskap ska gälla som äktenskap efter ikraftträdandet. Som utredaren själv anger (s. 244) så kan det hävdas att den föreslagna övergångslösningen kan strida mot ovanstående konvention i formell mening, men att parterna vid registreringen av sitt partnerskap har samtyckt till en samlevnadsform som i allt väsentligt har samma rättsverkningar som ett äktenskap och att det därför inte bör tillmätas någon avgörande betydelse att samtycket inte avsett just begreppet ”äktenskap”. Vi delar denna bedömning, och frågan bör också ses

utifrån att många registrerade partner sannolikt hade valt att kalla sitt ingångna avtal för äktenskap om de hade kunnat.

Lagtekniska frågor

Under 9.1 föreslår utredaren att 1 kap. 1 § äktenskapsbalken ska formuleras så här: "Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man, mellan två kvinnor eller mellan två män. De som har ingått äktenskap med varandra är makar." Enligt förslaget ska reglerna i äktenskapsbalken bli fullt ut tillämpliga på alla äktenskap oavsett makarnas kön. Även om förvisso förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap enligt förslaget inte ska gälla för äktenskap där makarna har samma kön, så kan detta inte rimligen ha betydelse för äktenskap där makarna har anknytning till Sverige. Förslaget bör därför istället formuleras sålunda: "Äktenskap ingås mellan två personer. De som har ingått äktenskap med varandra är makar."

Avslutning

Vi kan inte se några bärande skäl till varför ett homosexuellt par skulle vägras ingå äktenskap och befästa det officiellt. Någon skillnad mellan homo- och heterosexuella när det gäller det känslomässiga behovet av att visa känslor för varandra och sin önskan att leva tillsammans i ett varaktigt förhållande finns inte. Detsamma bör alltså gälla för äktenskap som ingås av par av samma kön som för par av olika kön. Riksdagen bör därför besluta om en könsneutral äktenskapslagstiftning i enlighet med vad som i huvudsak har föreslagits i betänkandet *Äktenskap för par av samma kön – Vigsselfrågor* (SOU 2007:17).

Stockholm den 4 oktober 2007

Börje Vestlund (s)

Elisebeht Markström (s)

Jennie Nilsson (s)

Birgitta Eriksson (s)

Lars U Granberg (s)

Raimo Pärssinen (s)